

Ahultasunetik indargunera, zer demontre!

Zein da euskararen egoera? Ikusiko dugun bideoan Iñaki Iurrebaso soziologo adituak euskararen egoera izango du hizpide, eta hezkuntzaren egitekoen berri emango digu.

Sekuentzia honetan, hau egin dezakezu:

- Euskararen egoeraren inguruan hausnartu eta iritzia eman.
- Adituak esandakoen gaineko ulermena landu.
- Erregistro informala erabiltzeko baliabideak ezagutu.
- Irainak eta interjekzioak ikasi.
- Podcast baterako ahozko azalpen informala prestatu eta grabatu.

Adimen artifizialak egindako irudia

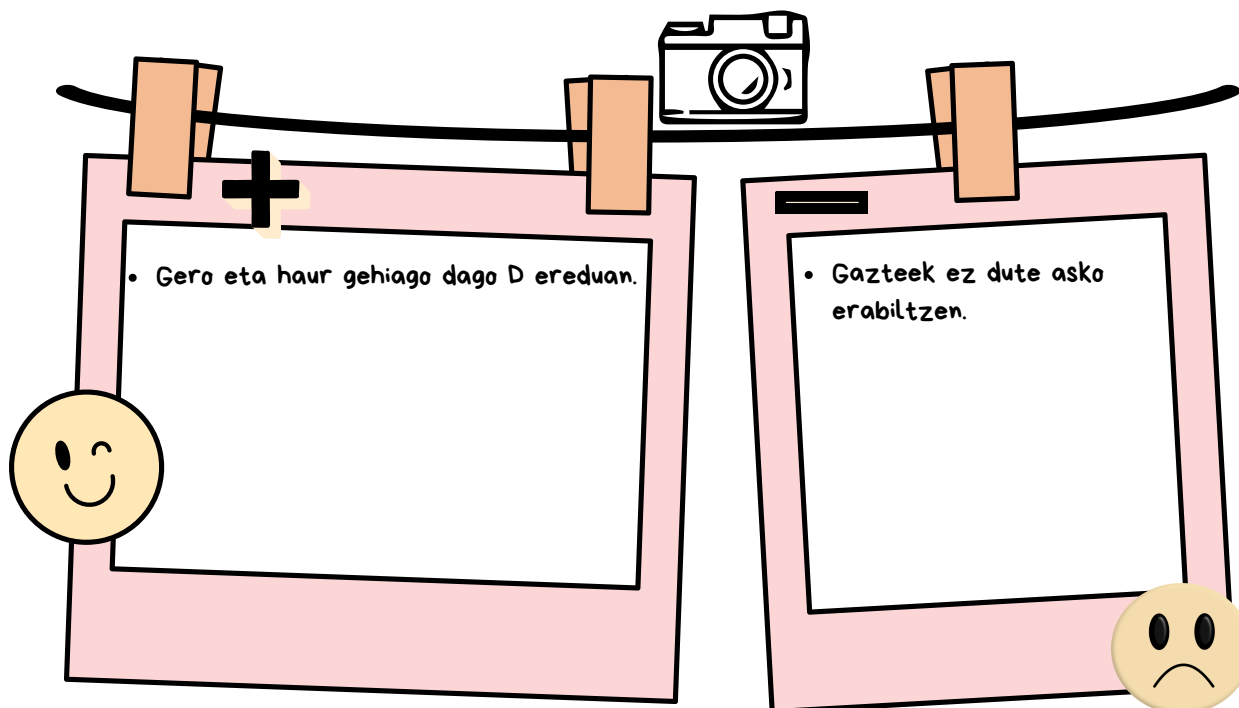
Ikusi aurretik

1. Euskararen egoera: nire argazkia

Ariketa hau etxean egin dezakezu. Zein da, zure ustez, euskararen egoera? Egin bi argazki: aldeko eta kontrako faktoreak.

BAKARKA

Ikasgelan, argazkiak arbelean osatuko dituzue guztion artean.

BAKARKA

2. Hiztegia lantzen

Ariketa hau etxean egin dezakezu. Jarraian dituzun kontzeptuak gero ikusiko duzun bideoan agertuko dira; ulertzen dituzu? Saiatu zure hitzekin definitzen.

1. Euskara minorizazio-egoeran egon:
2. Berezko joera eduki:
3. Euskararen galera:
4. Euskararen indarguneak:
5. Euskararen ahulguneak:
6. Hizkuntza-gaitasuna eduki:

Erantzun zuzenak 8. orrialdean daude.

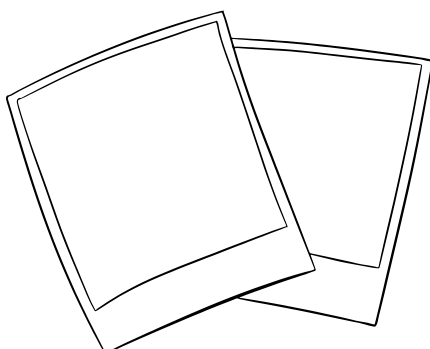
TALDEAN

3. Euskararen egoera: gure argazkia

Ikasgelan, talde handian, eman lehenengo ariketaren berri. Adostu arbelean euskararen egoeraren bi argazkiak.

Eitb

hamaika telebista

TALDEAN

Ikusi bitartean

4. Zer kontatu digu Iñaki lurrebasok?

Orain bideo bat ikusiko duzue. Ikastoletako Zuzendarien Mintegiko (Zumin) jardunaldian, Iñaki lurrebaso soziologoa gonbidatu dute. Ikusi bideoa arretaz, eta elkartu ikaskide batekin ulermen-ariketa egiteko. Osatu Iñaki lurrebasok euskararen egoeraren inguruan emandako argazkiaren bi aldeak: ahulguneak eta indarguneak. Hirugarren koadroan, jaso lurrebasoren proposamena.

EUSKALDUNA BEREIZGARRIAN SAKONTZEN

Iñaki lurrebaso

Argazkiak: Ikastolen Elkarte

Sumina zuzendariek
Ahulguneak
Indarguneak
Hezkuntzak zer landu beharko luke, lurrebasoren arabera?

Eitb

Partekatu erantzunak talde handian. Esan ados zaudeten ala ez lurrebasok esandakoarekin. Erantzun zuzenak 8. orrialdean daude.

Ikusi ondoren

TALDEAN

5. Zer da “erregistro informala”?

Egin bi talde, eta eman talde bakoitzari erregistro informalaren ezaugarrien fitxa bat. Taldeka aztertu, adibideak pentsatu... Ondoren, elkartu beste taldeko ikaskide batekin, eta eman zeure fitxaren ezaugarrien berri.

1. Hizkera azkarra, ahozkotasanari lotutako ahoskerak: bustidura ([langile/ [langille]], kontsonanteen erorketa (puska bat/[puskat]), bokalen alternantzia (dut/det/dot), aditz-forma laburtuak (joan behar dugu/[junbiou...])...
2. Bat-bateko testu-sekuentziak: joskera sinplea, etenak, errepikapen ugari, haria galtzea...
3. Arrunkeiak: esapide zabarrak (kaka!, txahala bota...) eta biraoak (iñuzente...).
4. Hitz-makulu edo esapide betegarri ugari (zeratu, bada, horrela...).
5. Elipsiak: aditz laguntzailearena, lokailuena, esaldi-zatiena...
6. Onomatopeia ugari.
7. Gazte-hizkera, sare sozial digitaletako hizkera: match egin...
- ...

A

1. Zuzentasun gramatikalaren inportantzia, erregistro formalarekin alderatuta, txikiagoa da, komunikagarritasunak hartzen baitu garrantzi guztia.
2. Hitanoa, euskalkia eta tokian tokiko hitz eta lokuzio tradizionalak erabiltzea.
3. Kalko eta maileguen erabilera (pixka bat, eske, zentzu horretan...).
4. Intonazioaren, erritmoaren, bolumenaren eta keinuen garrantzia.
5. Sentimenduak eta emozioak adierazteko baliabideak: harridurazko esaldiak, adierazkortasuna handitzeko baliabideak (konparazioak, hiperbole edo esajerazioak, metaforak...).
6. Ironiak eta zentzu bikoitzak (gaizki gaudela esateko, “Ederki gaude horrela!”, inporta ez zaidala esateko, “Ene! Gaur ez dut begirik bilduko kezka horrekin!”).
- ...

B

Jarraian, talde handian, hausnartu ondoko galderen inguruan.

Zer moduz moldatzen zara erregistro informalean?
Zein dira zure indarguneak eta ahulguneak?
Zer beharko genuke naturaltasunez eta jarriotasunez aritzeko?

Atera ondorioak talde handian, irakaslearen laguntzaz.

TALDEAN

6. Ba al dakigu iraintzen? Jakina, memelo hori!

Elkartu hiruko taldeetan, eta erantzun galderei.

- Zein birao edo irain entzuten dituzue gehien inguruan? Zerrendatu.
- Zein erabiltzen dituzue erdaraz? Ba al dute euskarazko formarik? Nola esango zenituzkete?

Talde handian zuzendu, irakaslearen laguntzaz.

TALDEAN

7. Ai ene!

Jarraitu hiruko taldeetan. Zer dira interjekzioak? Irakurri definizioa. Ondoren, idatzi interjekzio egokiak egoera bakoitzerako. Ez dago erantzun bakarra, baina testuinguruarekin bat etorri behar du.

INTERJEKZIOAK:

Hiztunaren emozio-egoerak bizitasunez adierazteko erabiltzen diren esapideak

1. Lagun bat ezustean agertu da.
2. Zerbait hautsi zaizu ustekabeen.
3. Norbaitek astakeria bat esan du.
4. Azkenean arazoa konpondu da.
5. Norbaitek arreta eskatu dizu, jendearen artean.
6. Zure pazientzia agortu da.
7. Albiste on-ona jaso duzu.
8. Ez duzu sinesten entzun duzuna.

Erantzun zuzenak 8. orrialdean daude.

8. Euskaraz informal?

Ariketa hau etxean egin dezakezu. Gazteen podcast baterako grabazioa egin behar duzu. Podcast horren atal batean, euskara informalaren baliabideak ezagutarazteko eta aldarrikatzeko kanpaina txiki bat egin behar duzu. Hiru minutu inguruko iraupena izan behar du, eta gidoia presta dezakezu, baina ezin duzu irakurri; zaindu tonu naturala.

📍 HELBURUA

Euskaraz ere baditugu haserrea, poza, harridura edo frustrazioa adierazteko baliabide informalak. Ez jo erdarara automatikoki!

📌 EDUKIA

Sarrera erakargarria

Adibidez:

- “Kontxo, zergatik ateratzen zaigu beti erdaraz haserrea?”
- “Ai ene... hau ez da kasualitatea!”

Arazoaren azalpena

- Zergatik jotzen dugu erdarara?
- Zer gertatzen da euskaraz segurtasunik ez dugunean?

Aipatzekoak:

- minorizazio-egoera
- erregistro informalaren ahulezia

Adibide praktikoak

Testuingurua eman, emozioekin lotu...

Aldarrikapena (amaiera indartsua)

Adibidez:

- “Haserrea ere euskaraz.”
- “Ez utzi emozioak erdarari.”
- “Euskaraz ere badugu.”

Kontuan izan sekuentzian landutako baliabideak. 7. orrialdean makulu gehiago dituzu.

Aurkezpena grabatu, eta bidali irakasleari.

Feedbacka irakasleak emango dizu.

ERREGISTRO INFORMALA

Erregistro informala testuinguru erosoetan erabiltzen da: oso giro ezagunak, lagunak, familia, konfiantzazko auzokideak, lantokiko edo ikastetxeko lagunak, txikitako kuadrilla...

Horrelako testuinguruetan, hiztunek, hizkuntza-maila nahikoa izateaz gain, eroso egon behar dute naturaltasunez eta jariotasunez hitz egiteko, eta hori lortzen da praktikaren bidez; hitz eginez, alegia.

Sekuentzian informaltasunaren hainbat ezaugarri ikusi ditugu, baina, kontuz, horrek ez du esan nahi baliabide guztiak batera erabili behar ditugunik.

INTERJEKZIOAK:

USTEKABEA ADIERAZTEKO	ESAPIDE INDARGARRIAK	ERREGUA EGITEKOAK	EZINBESTE- KOTASUNA ADIERAZTEKO
Oi!, Ai!, Ene!, Epa!, Kontxo!, Ene bada! Hara bestea!	Arraioa!, Arrano- pola!, Demontre!, Alajaina!, Alafede!, Alajainkoa!, Ño!, Joño!	Mesedez! Arren! Otoi!	Beharko! Ze(r) erremedio!
HASERREA EDO MESPRETXUA ADIERAZTEKO	POZA ADIERAZTEKO	GARRANTZIA KENTZEKOAK	AGURTZEKOAK
Kaka zaharra!, Utikan!, Hor konpon!, Hara bestea!	Iufi!, Iufa!, lupi!, Aufa!, Kar, kar!, Ala!, Beharrik!	Tira!, Bueno!, Bo!, Ba!	Eup!, Aupa!, Hepa!, Kaixo!, Agur!, Adio!
ARRETA ERAKARTZEKOAK		EZEZTAPENAK	BAIEZTAPENAK
E!, Aizu!, Aizue!, Hara!, Horra!, Begira!, Beitu!, Kontuz!, Et, et, et!, Txo!, Kasu!		Bai zera!, Baita zera ere!, Bai, zera!, Ez horixe!	Bai horixe!, Nola ez!, Jakina!, Noski!
EZJAKINTASUNA ADIERAZTEKO	ERRUKIA ADIERAZTEKO	ADORE EMATEKOAK	GURARIA EDO NAHIA ADIERAZTEKO
Batek daki!, Auskalo!, Nik zer dakit!, Nik al dakit!, Ideiarik ere ez!	Gizajoa! Gizagaixoa!, (gizonezkoa), Gajoa! (emakumezkoa), Gaixoa!, Koitadua!	Aupa!, Aurrera!, Hori duk/dun eta!, Eutsil!, Hori, hori!, Jeup!	Oxala!, Ahal!

Iturria: Euskal Gramatika Osoa. Adibideak bertan daude.

ERANTZUNAK

2. Hiztegia lantzen

1. Euskarak, gizartean, indar, presentzia eta prestigio txikiagoa izatea beste hizkuntza nagusi batekin alderatuta. Minorizazio-egoeran dagoen hizkuntzak erabilera mugatuagoa du esparru askotan (administrazioan, ekonomian, aisialdian, komunikabideetan...), eta hiztunek, sarritan, beste hizkuntza batera jotzen dute eguneroko jardunean.
2. Modu naturalean norabide jakin baterantz egiteko duen joera.
3. Hizkuntzak atzera egitea hitzun-kopuruan, erabilera-eremuan edo transmisio-mailan.
4. Euskarak bizirik irauteko eta garatzeko dituen alderdi positiboak: hiztunen konpromisoa, hezkuntza-sistemaren babesa, ikastolen eta euskaltegien lana, komunitatearen atxikimendu emozionala, sorkuntza kulturala eta hizkuntzaren aldeko mugimendu soziala...
5. Euskararen garapena zailtzen duten faktoreak: erabilera sozial urria, erdararen nagusitasuna lan- eta aisialdi-esparruetan, hitzun askoren gaitasun mugatua erregistro informalean, prestigio falta, transmisio-etenak...
6. Pertsona batek duen ahalmena hizkuntza batean ulertzeko, hitz egiteko, irakurtzeko eta idazteko.

4. Zer kontatu digu Iñaki Iurrebasok?

Ahulguneak: Euskaraz erdaraz baino errazago dakitenak % 8 dira.

Erabilera % 12 inguruan dago.

Berezko joera dago galerara.

Indarguneak: Bagara komunitate bat bizi-nahi handia duena, indar handia jartzen duena hizkuntzaren alde.

Euskaldun askok beren jardunaren zati handia euskarari ematen diote, erdaraz errazago egin arren.

Ahalegina seme-alabak euskaraz hazteko.

Ikastolen fenomenoak.

Hezkuntzak: Hizkuntza-gaitasuna, haurrek euskaraz erraz egin dezaten lortu (euskaraz adarra jo, iraindu...). Adierazkortasuna landu, hitz egiteko erraztasuna, erregistro informala landu.

6. Ba al dakigu iraintzen? Jakina, memelo hori!

Hainbat irain:

Apozikina, astakirtena, astapittoa, basapiztia, ergela, gibel-handia, inozoa, kaikua, kirtena, kokoloa, tontoa, tontolapikoa, tuntuna, txepela, txitxi-burruntzia, txoriburua, ziztrina, zozoa, inozentea, leloa, lerdoa, madarikatua, memeloa, mozoloa, nazkantea, pepelerdoa, potrozorria...

7. Ai ene!

1. Kontxo!, Ene bada!, Ene!...
2. Oi!, Ai!, Ene!...
3. Joño!, Arraioa! Demontre!...
4. Gaitzerdi! Iufi! Iufa!...
5. E!, Aizu!, Txo!, Beitu!...
6. Utikan! Hor konpon!...
7. Iupi! Aufa!, Ala!...
8. Bai zera! Baita zera ere!, Tira!, Bo!...

HIZTEGI LAGUNGARRIA

Minorizazio-egoera. Hizkuntza bat baino gehiago dauden lekuetan, erabilera-eremu gutxiago duenean haietako batek; euskarak, kasu honetan.

Egoera gorria. Egoera larria.

Erdararen aldeko erakarpen-indarra. Grabitatea. Irudizko adieran erabili du, erdarak zer eragiten duen azaltzeko.

Berezko galerarako joera. Berez duen joera, bere baitan duena.

Erraz iraindu. Norbaiten izenaren kontra erraztasunez egin. Norbaiten aurka erraz aritu gaizki-esaka.

TRANSKRIPZIOA

Bueno, euskara da hizkuntza bat minorizazio-egoera gorrian dagoena, ez? Euskara, erdara... Gurean euskarak eta erdarak duten pisua ikusten badugu adierazle nagusi guztietan, ba euskara azaltzen zaigu ahul, oso ahul. Euskaraz errazago dakitenak erdaraz baino % 8 dira, euskararen erabilera % 12-13aren (13ren) inguruan ibili daiteke gutxi gorabehera; hau da, gure konstante bitalak-edo, ba, oso ahul daude. Eta, gainera, ahuldade orokor horren ondorioz, badago nolabaiteko berezko joera bat galerara, galera horretan sakontzera. Hain indar gutxi edukitzeak dakar gizartean erdararen aldeko erakarpen-indarra, nolabait esateko, ba, oso indartsua izatea eta euskarak izatea berezko galerarako joera bat.

Hori argazkiaren lehenengo zatia; eta bigarrena: bai gara (bagara) komunitate bat, orain arte behintzat, bizi-nahi handia eduki izan duguna, beste munduko toki gehien-gehienetan baino askoz ere indar gehiago jarri duguna gure hizkuntzaren alde, lotura handia eduki izan duguna eta daukaguna gure hizkuntzarekin. Horrekin lotuta, ba, euskaldun askok, erdaraz errazago egin arren, bere jardunaren parte bat euskarari ematen diote; eta ahalegin berezia egiten dugu seme-alabak edo haurrak euskaraz hazteko, ezta? Eta, bueno, ikastolen fenomeno ere, besteak beste, horren emaitza da, ezta? Eta hori da gure indargunea, eta horrek uzten digu, ba, esperantzarako tarte bat: gauzak ondo eginez gero, ba, aurrera ateratzeko aukerak izan ditzakegula.

Ba, bueno, nire iritziz, errealitatea kontuan hartuta, ikastolek eta hezkuntzak orokorrean bi alderdi funtsezko landu beharko lituzkete —agian, orain arte baino gehiago—. Bat, hizkuntza-gaitasuna: ezin gara konformatu haurrak euskaraz hitz egiten jakitearekin; lortu behar dugu euskaraz erraz egin dezaten, bai erraz adarra jo euskaraz edo erraz iraindu, iraindu behar dutena, euskaraz, eta, ahal baldin bada, erdaraz baino errazago, horrek ondoren lotuta dakarrelako, ba, euskara askoz gehiago erabiltzea. Eta, alde horretatik, ba, adierazkortasuna, hitz egiteko erraztasuna, erregistro informaletan... hori lantzea funtsezkoa da. Badakit hori ez dela berez eskolaren zeregina —eskolaren zeregina, mundu guztian, gehiago da eremu formala, hizkuntza jaso lantzea eta abar—, baina oso minorizazio-egoera larrian dagoen herriko eskolak, niretzat... ikastolak, niretzat (nire ustez) horri ere heldu behar dio, Horri ere heldu behar diogu familietan, horri ere heldu behar diogu komunikabideetatik eta abar. Baina eskolak hor ere ekarpen handia egin dezake.